

Stroop als monument

Vlaanderen heeft zijn eerste Monumentenstrijd achter de rug. Het initiatief om de media op grote schaal in te schakelen om het publiek te sensibiliseren voor ons bouwkundig erfgoed was een primeur. Samen met Open Monumentendag krijgt ons onroerend patrimonium de volle aandacht. Op zich zeker toe te juichen, ware het niet dat het concept van het programma een aantal fundamentele begrippen door elkaar haalde.

Tijdens het slotfeest konden de "experten", Sofie De Caigny en architect Stijn Peeters, hun ontgoocheling nauwelijks onderdrukken. Sterk was het moment waarop Peeters zijn persoonlijke voorkeur verdedigde, het Campo Santo in Gent. Deze unieke site haalde zelfs niet eens de finale. Deze begraafplaats is meer dan een hoop stenen, het was tevens een project met een directe betrokkenheid van de jeugd en een reflectie betreffende de essentie van ons bestaan, leven en dood. Hoe is het mogelijk dat een architectonisch compleet oninteressant fabriek het haalde tegen het topmonument met Europese uitstraling, de Gentse Boekentoren of het Begijnhof van Diksmuide?

Was er meer aan de hand dan het Limburggevoel?

Er is geen verschil gemaakt tussen monument en erfgoed. Niet alles wat de mens optrekt wordt een monument, er is een verschil tussen banale constructies en bouwkunst. Zo ook in de mode, niet alles is haut-couture omdat men textiel gebruikt! Wij geven aan een gebouw het label "monument" wanneer het om architectonische en andere motieven behoort tot ons bouwkundig erfgoed die wij willen doorgeven aan de volgende generaties. Het gaat om gebouwen die mijlpalen zijn, die een betekenis hebben voor een samenleving. Zijn deze zo uniek dan bekomen zij een erkenning UNESCO werelderfgoed, zoals onze belforten en begijnhoven.

Een dieptepunt in het programma van maandag 19 februari was het gekozen voorbeeld, de frituur Heidi dat een onderkomen heeft gevonden in een oude kapel. Door onkunde van de samenstellers van het programma wordt verwarring gecreëerd bij de kijker. Deze kapel is geen monument, het is een doorsnee banale constructie die gebruikt wordt voor religieuze samenkomsten. Het gaat hier om het eeuwenoud fenomeen van hergebruik. Wanneer een gebouw haar oorspronkelijke functie verliest zoekt de samenleving naar andere bestemmingen. Dit is reeds eeuwen het geval; gebouwen gaan veel langer mee dan waarvoor zij oorspronkelijk werden opgetrokken. Indien de mens elk gebouw zou slopen na het wegvallen van de oorspronkelijke functie, dan zou Gent geen Gravenkasteel meer hebben en waren onze begijnhoven reeds verdwenen. Dat men respect moet hebben voor het geheugen van de plaats is iets anders dan gevonden paternosters boven de frietketel hangen. Dit is een vorm van romantisme die veeleer naar decadentie neigt. In een

programma met een ambitie om ons waardevol bouwkundig erfgoed te promoten is een dergelijke voorbeeld niet op zijn plaats. De problematiek van de herbestemming van veel kerken is wel een actueel thema en veel complexer dan een herbestemming als frietkot.

De toekenning van de prijs aan Borgloon heeft grote repercussies. Vanuit Limburg zal het lobbywerk starten om deze site een officiële bescherming te geven, om nog meer overheidsgeld te kunnen bemachtigen voor de restauratie. Indien dit lukt mag Minister Van Mechelen honderden gebouwen en sites die veel waardevoller zijn op de monumentenlijst plaatsen. Maar hij blijft zeer zuinig met beschermingsbesluiten omdat hij goed beseft wat de financiële repercussies zijn bij dergelijke erkenningen. Het behouden van ons industrieel erfgoed heeft nooit een prioriteit gekregen, zeker wanneer men dit gaat vergelijken met onze buurlanden. Dat een Monumentenprijs naar een gebouw gaat met een industrieel karakter is op zich niet negatief. Enkel moet men de vraag stellen of Limburg geen belangrijke voorbeelden heeft van industrieel erfgoed dan deze architectonisch niet interessant complex in Borgloon. Het antwoord is hierop ja, denk maar aan de indrukwekkende mijnsites.

In plaats van een prijs voor een monument werd het **een prijs voor een streekproduct**. Voor onze Vlaamse jenevergeschiedenis is Filliers een "monument" maar daarom zijn de gebouwen van het bedrijf nog geen waardevolle monumenten. Ik stel voor dat Oostende de volgende keer een project indient om originele garnaalkroketten te produceren in de oude vismijn of dat Brugge nu reeds op zoek gaat een oude fabriek waar ooit eens het origineel kantwerk werd gemaakt. Oost-Vlaanderen kan misschien kiezen voor Schellebelle, het dorpje waar onze nationaal trots van de lingerie thuishoort. Wie wordt dan de peter of meter? De eerste editie werd toch een beetje een "belgenmop" zoals Nic Balthazar het had voorspeld, niet ons patrimonium stond centraal, wel de stroop, een lekker streekproduct en het Limburggevoel. Of zoals Steve Stevaert het formuleerde, het ging om een "lekker monument". Wij leven in een SMS tijdperk van lekker en leuk.

Marc Dubois
Docent Departement Architectuur Sint-Lucas Gent & Brussel